

létkérdések néhány lottószámmal
remények cserélnek anyagárral
a neved is mintha mindegy volna
akárha helyettem más csókolna

más a fiú s lehet más a lány is
a találkozás rég nem fatális
nincs villám csak hűvös őszi zápor
dallá vált az ifjúsági tábor

mindaz mi volt mintha nem is volna
a csónak a parton fölborul ma
nincs hamis de semmi nem reális
hazudok én s hazug a világ is

mit érzek mondok tudom nem úgy van
csak világít mint a hold a kútban
s a kötélén mintha harang lógna
súlyos nyelve könnyű lábam volna

Lukáts János

Szabad vagy, Ikarosz...!

Azon a napon, amikor Kréta, Kybris és Kerkira egyesülését kikiáltották, minden különösebb ceremónia nélkül közkegyelmet hirdettek a három szigetre terebélyesedett országban. Az intézkedés még gesztusnak is csak jóindulattal volt nevezhető: a knosszoszi palota pincebörtönében egyetlen rab árválkodott: Ikarosz. Rabságát nála jobban csak rabtartói unták. (Palotabörtönben lakik! – mondta róla Minosz, aki az egyesüléskor levetette a türannosz címet és fölvette helyette az elnöki címet. Ő pedig börtönpalotában! – üzenté vissza neki Ikarosz, aki viszont semmiféle címet nem vett se le, se föl, de ezt az üzenetet az örök valószínűleg nem adták át Minosz elnöknek.)

Megnyílt a félelmet keltő bronzkapu... és nyitva is maradt, mert nem volt már kiért-miért újra bezárni. Ikarosz hamar múló örömmel kilépett rajta, az őrparancsnok pedig, mint avatott kezű szakértő, jó pénzért azonnal mutogatni kezdte az amerikai-japán-

holland turistáknak a kiürült pincebörtönt, ahol a „monarchia pribékjei a köztársasági érzelmű hazafiakat kínozták.”

Ikarosz kopott sporttáskát lóbált a vállán, csíkos sapkáját, amely túlságosan emlékeztette közelmúltjára, egy szemeteskuka tetejére csapta.

Szabad vagyok! – állapította meg tárgyilagosan, aztán vállat vont. – Menekülni akartam ebből az országból, bebörtönöztek érte, most megkegyelmeznek és elzavarnak belőle.

A börtön körül gyanús alakok őgyelegtek. – Szivi, ezt elhagytad! – kifestett száju utcalány billegett utána tűsarkán, kezében Ikarosz elhajtított rabsapkáját markolászva. – Nagyon cuki darab, búbolj meg velem! – és szőke parókás fejét Ikarosz mellére hajtotta. Ikarosz szabadulási papírján még meg sem száradt a tinta, meghökkent ennyi bizalomtól és a sapkát ügyetlenül igazgatni kezdte az orra elé tolakodó bozonton. A fej gazdája azonban váratlanul Ikarosz fülébe harapott, tenyerét pedig az ágyékára szorította.

– Szétharaplak, te kis sittes! – amint azonban Ikarosz önkéntelenül ellökte magától a támadót, a paróka a földre esett, kopaszodó férfifej bukkant ki alóla, festett szája körül undorító vigyorgással.

Ikarosz a börtönben is ettől félt a legjobban, az erőszakkal közeledő hasonneműektől. Sporttáskájával lendületből ütött és alaposan telibe találta a férfi-nőt. A váratlan ütéstől a támadó fél térde esett, felkapta szőke műhaját és befutott a bokrok közé. Az utca túloldaláról, a hasonló öltözékű lézengők gyilkos pillantást vetettek Ikarosz felé.

– Ejnye, idekint veszedelmesebb, mint odabent volt! – Ikarosz igyekezett elvegyülni a tömegben. A Köztársaság (azelőtt Monarchia) téren járt, a tér közepén új keletű bronzszobor hívta fel magára a figyelmét. Az atlétikus férfialak éppen elrugaszkodott egy vakítóan fehér szikláról. A férfi vállán szárnyak feszültek, karját a magasba lendítette.

– Ez nem más, mint apám, Daidalosz! – bukkott ki a szó Ikaroszból, és ujjait finoman végighúzta a kövön és a bronzon. – Szobrot, neki? De hiszen a parti őrség lőtte le, amikor a palota udvaráról fölroppenve szökni próbált! – közelebb hajolt a szoborhoz, a talapzaton arany betűkkel állt a fölírat: „A repülőnek, a szabadság előfutárának”. – Előbb szitává, aztán szoborrá! Phí! – gyorsan körülnézett, nem hallotta-e valaki a szentségtörő szavakat. De a tömeg nyüzsgött, sietés és ácsorgás egymásba fonódott, Ikarossal senki sem törődött.

– Béleld ki a markom egy tízessel, haver! – böffent arcába egyszerre egy szétivott hang. Széles tenyér tolakodott Ikarosz felé. A tenyér végén izmos kar, a kar végén ki sportolt léhűtő. Világoskék disznószemek, vöröses sörtehaj.

– Túlságosan jól táplált koldus vagy haver! – és Ikarosz eltolta magától a tolakodó tenyeret. Utálattal nézett a világoskék disznószemekbe, azon kívül egy árva drachmája se volt.

– Ne várdd meg, amíg ökölbe szorítom! – sziszegte a sörtehajú és kabátja ujjából karvastagságú somfabot csúszott elő a marka felé. Ikarosz hirtelenül kirántotta az ütőt a kabátujjból, majd egyetlen mozdulattal a térdén kettétörte. A mozdulatot egy apagyilkostól tanulta a börtönben, ha első lendületre nem törik el a bot, nincs idő másodikra. A térde sajgott, de a bot recsegve szakadt két szilánkos darabra. A botvégeket megve-

tően a hústorony lába elé lökte. Hirtelen szerzett tekintélye tudatában Ikarosz gyorsan odébbállt.

Hű, de megváltozott ez a világ, mialatt odabent hűsöltem! Vajon ezt akarta Minosz? Én nem, az biztos! – kedve lett volna egy hegyeset köpni maga elé, csak hát akkor mennyivel különb a sörtésnél meg a hasonneműnél.

Elvegyült a tömegben, emberi zshivajra vágott, mások beszédére, amely ugyan elszáll a feje fölött, de a fülébe is jut belőle valamennyi. Emberi testek érintésére vágott, tolongásra és lökdösődésre, hogy egynek érezze magát a tömeggel. A túl hosszú magány különös vágyakat ébreszt...

A tér sarkán áruhááz, a kirakatok zsúfolásig telve. Az egyik kirakat sűrű volt a pálmafától meg a folyondártól, bokrok sötételltek benne rafinált összeviisszaságban. Ikarosz meghökkent, a pálma vékony törzse mögött gyönyörű nő leselkedett. Amott egy másik pedig a lomb között térdelt, az üveg előtt ácsorgók képet nyerhettek teste titkairól. A járókelők az orrukat a kirakathoz nyomták. Mindkét nő meztelen volt és mozdulatlan. Mozdulatlan és meztelen.

Váratlanul egy fekete öltönyös fickó penderült a kirakat elé, és harsány hangon fogadást ajánlott a kíváncsiaknak: – A két nő közül az egyik valódi! – kiáltotta. – A másik pedig – tette hozzá sejtelmesen – igazibb a valódinál. Ki tesz a pálmafás aktra és ki a bokortündérré?

Az emberek nevetve hajlongtak, integettek, igyekeztek mozgásra-nevetésre bírni a pucérokát – mindhiába. Tettetett bosszúsággal csapták pénzüket a jobb vagy a baloldali tálcába. Ikarosz a két nő szemébe nézett, mélyen és fürkészve. Talányos szemek néztek vissza rá, rezzenetlenül. – Mind a kettő hazudik! – gyült Ikarosz szívébe a harag. – Az egyik halott és élő mutat, a másik pedig élő és halottat mutat. – Azon kapta magát, hogy tenyerét ő is a kirakatüveghez tapasztja, és nyakát jobbra-balra tekergeti, hogy ellessen valamit a lányok ölének valódi mélységéből.

A drachmák már nem hullottak tovább, a fekete öltönyös diadallal felordított, rámutatott a szobornőre, majd a nőszobrot a hóna alá kapta és becipelte a kirakat függönye mögé. A szobrot védte, az értékeset, a másik be tud szaladni a maga lábán is. Az emberek hitetlenkedtek, félig-haragos fejcsóválással oszlani kezdtek. Ikarosz iszonyú vágyat érzett magában, hogy megöleljen egy nőt, egy igazit, vagy akár még, ha a másikat is. A gyönyörű szeműt, a tökéletes testűt, aki mégis – nem több mint karton és műbőr.

El innen, el, utálta a várost, az országot, akár kicsi, akár nagy. Dehogya utálta, csodálta és rajongott érte. Csak éppen látni nem bírta többé. Mint egy szeretőt, aki megcsalta, becsapta, rútul kijátszotta, és ettől szebb lett mindenkinél. Aki gyönyörű, akit csodálni kell, de akire nem lehet ránézni. – Szökni akartál, most meg, amikor mehatsz, festett lábak után vágyakozol. És itt kóborolsz a lezüllött tömegben, ahol a börtön söpredéke tanyázik, akik persze mind előtted szabadultak. Ők már mind komoly egzisztenciák: ki pederasztja, ki koldusgengszter, de van, aki meg sem mozdul, abból él! Apád meg egy szobor dicsőségére vergődött, de azért az ő szerencséjéről se végy pél-

dát. Belőled lehetne a csontig fogyott fakír, vagy az éhen halt nemzeti hős szobra. Netán csontváz a kirakatban, akit nem könnyű utánozni...

Menjünk Kisminóhoz, Kisminó időnként rendes volt a börtönben. Jó-jó: szörnyeteg, de mégiscsak a király kölyke, neki többet szabad, mint másnak. Neki szabad szörnyetegnek lenni.

– A Kisminó? Egész nap a Nausikaa-Diszkóban döglük. Mino, a taurusz! – úgy keresse.

Kisminó épp szunyókált, mint nappal mindig. – Kell egy ouzó? – ásított Ikaroszra. Bikafeje lomhán himbálózott ormóttan testén. Egy fekete lány az ujjával a melle szőrét gereblyézte.

– Munka kell! – felelte Ikarosz. Kisminó üvöltve felröhögött: – Ide pénzért járnak a bocik, legfeljebb italért. Te barom vagy, Ikarosz! – és szarvával bizalmasan megbökte a fiú vállát, haragját pedig a lány két melle közé fújta.

– Ez kell? Nesze! – és a fekete lányt Ikarosz karjaiba tuszkolta. – Inkább ez a dalmát, vagy az a marokkói? Bármelyiket, csak munkát ne kérj! Mérgemben rögtön meghágom valamennyit!

– A tiéd itt minden, Kisminó! Csapos, pincér nem kell? Kidobó ember? – erősködött tovább Ikarosz.

– Itt minden az enyém! Ez is, ez is, ő is! És az is marad! Mert ez itt mind jár nekem! Amiért bezártak a... oda az izébe, ki ne mondd a nevét! De téged nem veszek fel, mert te becsületes vagy, tehát hülye! Te nem az tepernéd le, akit kell, máris látom, hogy barom vagy, Ikarosz, barom! Kell egy ouzó? – a fekete lányt szőrös patáival visszahúzta a saját mellére, szarvaival meg intett a két cowboy-mezes ajtónállónak, hogy vezessék ki Ikaroszt.

– Híagyú barom! – Ikarosz elmenőben dühösen rúgott egy kólásdobozba. – Övé az egész szórakoztató ipar, az összes diszkó, a polipsütő, a masszázsszalonok, a sétahajó...

– ...a városnéző autóbusz, a Leánykereskedelmi Bank (így hívják!), meg a... – sziszegte és darálta megállás nélkül egy tagbaszakadt mutatványos, aki Ikarosz szavaiból kihallotta a felháborodást. – Dolgozni akarsz? Hozzám eljöhetsz, enyém a vásári léghajó. Kidobod a zsákot, felszáll a hajó, behúzod a kötelet, leereszkedik a hajó – ez a repülés! Ne félj, nem ragad el, fent a ballon, lent a horgony! – és Ikarosz vállára csapott.

Ikarosz a szeme közé nézett. – Igazad van, fent a ballon, lent a horgony – ez a repülés! Te csak tudod! – és a tagbaszakadt tenyerébe csapott.

Estig eregette föl meg le a léghajót, a lányok sikongtak, a ficsúrok fölényeskedtek. Aztán felfordult a gyomruk a félelemtől, kihánytak a léggömbből és összekuacrodtak a kosár sarkában. Ikarosz nézte a távot és a mélységet, szíve megtelt a toll és a viasz emlékével. – Ez lett belőle, egy túlbiztosított hólyag? Vagy ezt hívják úgy: jövő?

– Látom, értesz hozzá! – mondta este a tagbaszakadt. – Itt maradhatsz, ha akarsz. Nincs hol aludnod? Jó, nem kérdezem, honnan kerültél ide. Alhatsz akár a léghajóban is. Csak akkor add ide szépen a törödet. Persze, bizalom az van, de jobb a békesség. És, ugyebár, nincs harag.

Ikarosz odaadta ócska törét, maga meg hanyatt feküdt a léghajó kosarában. Az égboltot nézte, amelyen elvonultak előtte a csillagok. Hány éve látta őket utoljára? A börtönben nem látni a csillagokat.

Éjfél felé hirtelen felébredt, a tücskök tombolva cirpelték az éjszakában. A léggömb sötétben bólogatott a feje fölött, a kosár fűz vesszői között egy egér neszegett. A homokban megcsillant egy kagylóhéj, meg egy másik, egy harmadik. Ikarosz összeszedett egy marokra valót. A bódéból kihallatszott a tagbaszakadt mutatványos horkolása.

A kötél ott feszült a csónak orrában, Ikarosz belevágott az éles kagylóhéjjal. Repedt, pattant, foszlott a kötél, reccsent és mállott a kagylóhéj. Fonatokra bomlott a karvastag kötél, a léggömb előre-hátra bólogatott.

Az egyetlen ember, aki jót tett velem! Őt vagyok kénytelen meglopni! – gondolta keserűen Ikarosz. – De másképp nem megy! – a pengeéles kagyló a tenyerébe vágódott. – Ez a kagylóhéj odabent halálosztó volt, most az életemet mentheti meg! – ez valamelyest megnyugtatta. A kötélfonat utolsót reccsent és ernyedten hullott a földre. A léghajó ellebbent a mutatványos porondról, amelybe eddig horgonyával kapaszkodott, és a feltámadó szél a karjaiba vette. Ikarosz a kagylótörmeléket messzire hajította, szemé, mint két csillag, ragyogni kezdett a hajnalban.

A porcelánüzlet és ügyfelei

A porcelánüzlet ott állt a városka főterén, kirakata, mint hatalmas szem csodálta a város vidám és nyüzsgő életét. Az üzlet tele volt fehér tányérokkal és vázákkal, de kecses szobrok és elmélázó lámpatestek is mutogatták magukat az üveg mögött.

Ha valaki megnyitotta a porcelánüzlet ajtaját, egész harangjáték jelezte érkezését. Vékonyan és vastagon, fűgén és meggondoltan szóltak a csengettyűk, az apró harangocskák és az öblös hangú kolompok. Mire a váratlan hangverseny utolsó hangjai is elhaltak, az üzlet közepén ott állt Alfrédi úr, a tulajdonos. Elegáns szabású, világos öltönyében kecsesen meghajolt a látogató előtt és halkán kérdezte: „Mivel szolgálhatok, nagyságos kisasszony?“, vagy „Rendelkezzék velem, uram!“ Alfrédi úr maga volt a megtettesült udvariasság, mozgása egy életre kelt porcelánfiguráé, hangja pedig mintha a harangjáték kései akkordja lett volna.

A városka lakói mosolyogtak Alfrédi úron, és szívesen vásároltak a porcelánüzletben. De Alfrédi úr akkor is meghajolt udvariassal, ha a látogatók csak végigsétáltak polcai előtt, ha megcsodálták vitrinjeit és semmit sem vásároltak. Sőt, igazán akkor örült, ha senki nem zavarta meg üzlete nyugalmát, ha egyedül gyönyörködhetett porcelánszobraiban, kecses vázáiban és mosolygó, hasas edényeiben. Ilyenkor megállt a harangjáték előtt, és óvatosan ráfújt az apró hangszerekre. A harangok előbb megmoz-

dultak, aztán megszólaltak anélkül, hogy idegen lépett volna a porcelánüzletbe. Ezekben a percekben varázslónak érezte magát Alfrédi úr, és maradéktalanul boldog volt.

A porcelánüzlet elegáns vitrinjei és faragott állványai mögött sötét és mély pince ásított. Alfrédi úr ide nem szívesen vitte be fehér szobrait, de még a tányérjait is csak végszükségben. Figuráit élő személyeknek érezte, és esze ágában sem volt, hogy sötét pincébe zárja őket. Hiszen a porcelánok olyan fehérek, szépek és világosak. A pince meg...!

Volt még valami, ami bizalmatlanná tette Alfrédi urat a pince iránt. A furcsa években ugyanis úgy döntöttek, hogy ezentúl a város minden lakója egyforma edényt fog használni: fületlen, szürke csuprot kaptak a vendéglők a levesnek, az iskolában a diákok a reggeli tejeskávénak, a kaszárnyában a katonák a bableves kiszürcsölésére, sőt a börtön lakói is, hogy ebből szemelgessék a hígra sikerült zabkását. A város lakói azonban nem szerették ezeket a csuprokat, az iskolások virágot ültettek beléjük, és a földbe ásták, a foglyok pedig egyszerűen kidobták a börtön rácsos ablakán.

A furcsa évek ugyan elmúltak idővel, de a csuporgyártás tovább folyt. A városiak azonban többé egyetlen darabot sem vettek, így aztán hamarosan hatalmas készlet halmozódott fel fületlen, szürke csuprokból. Először győzködték Alfrédi urat, hogy vásárolja meg a készletet fél áron, ő vásárolt három csuprot, három krémszínű macskájának. Aztán negyed áron kínálták, de Alfrédi úr közölte, hogy nincs több macskája, és nem vett több csuprot. Ekkor kérlelni kezdték, hogy mentse meg a város becsületét, amelyet már országsszerte Csuplicskának neveztek, de Alfrédi úr meghajolt udvariasan és kitessekelte üzletéből a kérelmezőket. Legvégül ajánlatot tettek Alfrédi úrnak, hogy ha mélységes pincéjében eltünteti a kaján szemek elől egy nagyobb tétel fületlen szürkét, a város megválasztja díszpolgárának, sőt még a harangjáték csengettyűit és kolompjait is felhangolják, amelyek az évtizedes ajtónyitogatásban ugyancsak lehangolódtak. Az üzlet – üzlet, még ha nem is fülk hozzá az ember foga, a fületlen, szürke csuprok bevonultak a pincébe, Alfrédi úr viszont e naptól kezdve nem tette be többé ugyanoda a lábát.

A porcelánüzlet virágzott, a vásárlók csilingeltek a harangjátékkal, Alfrédi úr mosolyogva hajlongott előttük, és már-már mindenki mindent elfelejtett, amikor váratlan esemény történt. A városkába vándorcirkusz érkezett, színes sátorral és tarka bohóccal, síppal-dobbal, nádi hegedűvel hirdette megérkezését és világra szóló produkcióját.

A városka izgalomba jött, Alfrédi úr azonban megőrizte nyugalmát, az ő szakmájától távol állt az erőművészet, a kardnyelés meg a lóháton való egyensúlyozás. Világos öltönyében kissé előre hajolt, kezét a háta mögött összekulcsolta, és a városka főtere felé mosolygott szomorkásan, ahol a cirkuszsátor tarkállott. A díszelőadásra zsúfolásig megtelt a nézőtér, Alfrédi úr pedig bezárta a porcelánüzlet ajtaját: – Ma már ide nem jön vásárló!

Az éjszaka közepe táján azonban különös esemény történt. A cirkusz közönsége lelkesen tapsolt az utolsó műsorszámnak, és mit sem tudott róla, hogy közben Topánka, az elefánt-balerina megszökött a ketreckocsiból. A szabadság mámoros vágyától hajtva Topánka kilépdelt ketrecéből, körbeügetett a városka főterén, majd megtorpant

a porcelánüzlet kirakata előtt. Ormánya egyetlen mozdulatával betaszította az ajtót, és az üzletbe csörtetett. A harangjáték az ő elefántfüleit a cirkuszi trombiták vidám indulójára emlékeztette.

Topánka gazdája, a kiérdemesült idomár rémulten kereste elcsellengett elefántját. Kereste a cirkuszsátorban és környékén, a városka ligeteiben, sőt még a postamester virágoskertjében is, de hiába. Hogy a főter porcelánüzletébe kukkantson be, ez eszébe sem jutott az idomárnak.

Másnap reggel, amikor Alfrédi úr belépett üzletébe, ugyancsak meghökkent a váratlan szaporulat láttán. Topánka még mindig ott állt a középén, ormányával végigszimatolta a tálakat és a csészéket, a szobrokat és a lámpatesteket. Alfrédi úr zavarban volt, nem tudta, hogyan szokás megszólítani egy elefántot. Egyáltalán, tegezni illik vagy magázni, a méretei miatt inkább az utóbbi látszott valószínűnek.

– Elefánt, kérem! – kezdte, de hangja remegett az aggodalomtól. Az elefánt fújtatott diszkréten, tudomást sem vett Alfrédi úrról, de ettől függetlenül nyugodtan viselkedett. Miután az ormányát maga elé eresztette, megindult a polcok között. A vitrinek fordulóinál nagy ívben vette a kanyart, a fülét még csak véletlenül sem billentette meg a porcelánok veszedelmére, potrohát pedig, azt mondhatnánk, észrevétlenül hordozta maga mögött, ha ez az állítás nem hangoznék képtelenségnek. Alfrédi úr rémülete fokozatosan csökkent, Topánka egyetlen porcelánt sem vert le és össze sem taposott. Mozdulatai megfontoltak, sőt kecsesek voltak, ahogy egy sokat tapasztalt cirkuszi elefánttól elvárható.

Ebben a pillanatban a kiérdemesült idomár csörtetett be a porcelánüzletbe és nagyot rikkantott, amint megpillantotta elefántját. Alfrédi úr a szájára tette az ujját, az idomár azonban tovább hangoskodott: – Az okozott kárt természetesen megtérítjük, uram. Az elefánt, hm, ugyebár, mégiscsak egy hatalmas izé, egy természeti csapás! – szólt, és idegességében fölborított egy padlóvázát.

Az elefánttal nincsen gond! – sóhajtott Alfrédi úr és összesöpörte a cserepeket. – Kérem, ha szíveskednék megfékezni a botját, nehogy... – és aggódva figyelte az idomár kezében táncoló ostort.

– Az elefánt megbólintotta fejével a pinceajtót, az ajtó engedett a szelíd erőszaknak, Topánka pedig elindult a sötét alvilág felé. Alfrédi úr arca váratlanul felderült és kezével visszatartotta az idomárt. – A természet hadd végezze el a maga dolgát! – szólt rejtélyesen és nem gyújtott világosságot a pincében.

Lélegzetüket visszafojtva hallgatóztak, a pince felől azonban semmiféle olyan zaj nem érkezett, ami az elefánt és a csuprok összeütközésére utalt volna. – Hátha végre megszabadulok a fölöslegtől! – mormogta magában Alfrédi úr, és az elefánt után indult. – Mennyibe fog ez még kerülni a cirkusznak! – mormogta magában a kiérdemesült idomár, és ő is az elefánt után indult. Az elefánt ott állt a sötét pince közepén, ormányát maga előtt lógatta, aztán megfordult, és lassan fölfele indult a lépcsőn. A csuprok épségben szürkültek, és egyetlen híjuk sem volt. Alfrédi úr lemondóan sóhajtott, az idomár föllélegzett. Topánka, a vándorcirkusz elefánt-balerinája lassan kicam-

mogott a porcelánüzlet ajtaján. A cirkusz felől lélekszakadva rohant egy porondszolga, és úgy sűgött az idomár fülébe, hogy a porcelánüzletben minden szó tisztán hallatszott: – A csörgőkígyó! A zűrzavarban megszökött a csörgőkígyó!

Alfrédi úr és az idomár egymásra meredt. Visszafogták a lélegzetüket, a pincelejáró felől halk percegés hallatszott, mint amikor pikkelyes test csusszan végig az érdes téglán. Alfrédi úr szája keskenyre húzódott, a kiérdemesült idomár azonban széles mosollyal tette a vállára a kezét: – Nincs gond, uram! A csörgőkígyó egyetlen porcelánját sem fogja összetörni!

– Ha nincs gond, akkor hozza fel a pincéből a kígyót, és tűnjenek el végre az üzletéből!

A pincében kigyúlt a világosság. Az idomár a pincelejáró aljáig merészkedett, ott azonban megállt és körülnézett. A földön és a polcokon, a vitrinekben és a lócákon fületlen, szürke csuprok százai. Szájával lefordítva sorakozott valamennyi, szép rendben, mint megannyi félbevágott földgömb, vagy apró sírhalom. A pincében csend volt, néma csend. A pinceajtóban mozdulatlanul állt egymás mellett Alfrédi úr és az idomár. Valamelyik leborított csupor alatt ott lapult összegömbölyödvé a csörgőkígyó...

Végh József

Jászai Mari és Szentgyörgyi István kapcsolatáról kiadatlan levelezésük alapján

Két magasan ívelő színészpálya találkozási pontjai, mindkettő őszinte tisztelete a pályatárs művészetére – ezek teszik lehetővé a párhuzam felvillantását.

A szülőfalu tisztelete jeléül Jászai – bár csak az édesanyjára való halvány emlékezés fűzi oda – többször hazalátogat. Iskolát építtet Ásztáron, hogy a község gyermekei jobb körülmények között tanulhassanak.

Szentgyörgyi – boldog gyerekkorára emlékezve – gyakran emlegeti Diósjenőt, alakításainak kidolgozásában a szülőföld emberei segítettek, hiszen faluja „egy kifogyhatatlan tárháza” a jó színpadi alakoknak.

Fiatal korukban kialakult határozott vonzódásuk a színészpálya iránt mindkettőjüket a vándorszínészek keserves élete felé sodorta. Magyar színésznek lenni, amikor a Világos utáni cenzúra-rendelet, s a bécsi németesítő szándék keseríti meg a társulatok életét! Akkor vállalják ezt a pályát, amikor a statisztának még fizetés sem járt, s az akkori kialakult hagyományok szerint (még a Nemzeti Színházban is) a színésznek önmagának kellett beszerezni a jelmezét. Sokszor kellett éhezniük, nélkülözniük emiatt. Ugyanak-